

Funkcionální programování Haskell

Jan Hric, KTIML MFF UK, 1997-2012f

`http://ktiml.ms.mff.cuni.cz/~hric/`

`Jan.Hric@mff.cuni.cz`

Funkcionální programování

Historicky:

lambda-kalkul, cca. 1940

LISP, 1959-1960

...Scheme, ML, Haskell

Literatura:

- Richard Bird, Philip Wadler, Introduction to Functional Programming, Prentice Hall, New York, 1988
jazyk Miranda
- Simon Thompson: Haskell: The Craft of Functional Programming, Addison-Wesley, 1997
- <http://www.haskell.org> -> impl. Hugs (,GHC)
- elektronicky: tutorial.ps,.dvi

Jazyk Haskell

funkcionální jazyk

silně typovaný

polymorfismus, parametrický (vs. podtypový v C++)

implicitní typování (systém si typy odvodí) – uživ. je (většinou) nepíše

líné vyhodnocování

nekonečné d.s.

referenční transparentnost

... další rysy

porovnávání se vzorem - pattern matching (méně selektorů)

funkce vyšších řádů (higher-order)

lexikální rozsahy platnosti

„dvourozměrná“ syntax (indentace) – 2D layout

typové třídy (uživatelsky definované), přetížené funkce (overloading)

čistý jazyk (bez sideefektů), spec. podpora V/V - monády

moduly (N/I)

Základy

interpretační cyklus:

čti - vyhodnot' - vytlač

(read - eval -print)

vyhodnocení výrazu

každý výraz má hodnotu (a typ)

zdrojový text v souboru

-- komentáře

{- vnořené komentáře -}

prelude.hs (standard.pre) -- předdefinované funkce ...

prompt > (dříve ?)

> :quit -- :q

> :? help, seznam příkazů

> :load “myfile.hs” načtení souboru (a kompilace)

> :type map -- vypíše typ výrazu

map :: (a -> b) -> [a] -> [b]

Skripty a interakce

```
> 3*4
```

```
12
```

```
delka = 12
```

```
kvadrat x = x*x
```

```
plocha = kvadrat delka
```

```
> kvadrat (kvadrat 3)
```

```
81
```

Kontext, prostředí - obsahuje dvojice: proměnná a hodnota

Výrazy a hodnoty

redukce

výrazu podle pravidla-definice fce

<code>kvadrat (3+4)</code>	$\Rightarrow (3+4) * (3+4)$	--	<code>kvadrat</code>
	$\Rightarrow 7 * (3+4)$	--	<code>+</code>
	$\Rightarrow 7 * 7$	--	<code>+</code>
	$\Rightarrow 49$	--	<code>*</code>

líné vyhodnocování: volání funkce se nahrazuje tělem,
za formální argumenty se dosadí (nevyhodnocené)
aktuální arg., arg. se vyhodnocuje pouze pokud je
potřeba (pro výstup, pattern matching, if, case,
primitivní fce (např. aritmetické), ...)

při uvažování o programech spec. hodnota:
nedefinováno – chyba, nekonečný výpočet $\perp$

Hodnoty a typy

`5 :: Int` – příklady zápisu hodnot a jejich typů
`10000000000 :: Integer` – dlouhá čísla
`3.0 :: Float`
`'a' :: Char` `'\t'`, `'\n'`, `'\\'`, `'\''`, `'\"'`
`True :: Bool` ; `False :: Bool` – v prelude
`[1,2,3] :: [Int]`, `1:2:3:[] :: [Int]`
`"abc" :: [Char]` – řetězce, `String`
`(2, 'b') :: (Int, Char)` – dvojice, n-tice
`succ :: Int -> Int` – typ funkce
`succ n = n+1` – definice funkce
`*špatně [2, 'b']` – hodnoty musí mít stejný typ

Typy 1

základní: Int, Integer (neomezená přesnost), Bool, Char, Float, Double

**Konkrétní typy (i uživ. definované): začínají velkým písmenem
složené**

n-tice (1,'a'):: (Int,Char), (x,y,z) ... speciálně () :: ()

idea použití () - dummy: date :: () -> String; write :: a -> () --nepřesné

seznamy: [a] = [] | a : [a]

typy funkcí: Int -> Int

(uživatelsky definované typy a typové konstruktory: Tree a, Assoc a b, ...)

**(typové) proměnné: a, b, ... v popisu typu, zač. malým písmenem
implicitní typování:**

! uvádět typ není nutné, ale odvozuje se (a kontroluje se)

Nekonzistentní typy => typová chyba, při překladu (tj. při :load)

Motivace zavedení typů

- Ochrana proti některým druhům chyb**
- Ale: typy (v Hs) neodchytí zvláštní sémantiku hodnot: 1/0, head []**

Typy 2

- Suma – součet seznamu, s prvky typu `Int`

`suma :: [Int] -> Int -- nepovinné`

`suma [] = 0`

`suma (x:xs) = x + suma xs`

- Délka seznamu (čehokoliv)

`length :: [a] -> Int`

`length [] = 0`

`length (a:xs) = 1 + length xs`

- Typová proměnná `a`: struktura parametru není využívána anebo je předán jako celek dál (např. do funkcionálních argumentů)

(později: typové třídy – def. přetížených fcí, stejné jméno fce. pro různé typy)

`(==) :: Eq a => a -> a -> Bool`

Převody typů

explicitní volání převodních funkcí

`toEnum :: Int -> Char` -- předdefinováno, zjednoduš. (přetížení)

`fromEnum :: Char -> Int` -- lze def. pro výčt. typy

`ord = fromEnum` --

`chr = toEnum`

`offset = ord 'A' - ord 'a'`

`capitalize :: Char -> Char`

`capitalize ch = chr (ord ch + offset)`

`isDigit :: Char -> Bool`

`isDigit ch = ('0' <= ch) && (ch <= '9')`

Funkce

Definice v souboru - skriptu

funkce se *aplikuje* na *argumenty* a vrací *výsledek*

curried forma (podle Haskell B. Curry)

“argumenty chodí po jednom”

funkce dostane jeden argument a vrací funkci v dalších argumentech

$f :: \text{Int} \rightarrow \text{Int} \rightarrow \text{Int}$

$\rightarrow$ v typu je asociativní doprava: $f :: \text{Int} \rightarrow (\text{Int} \rightarrow \text{Int})$

místo: $f :: (\text{Int}, \text{Int}) \rightarrow \text{Int}$

$f(3,4) = \dots$

– Vlastně funkce jednoho argumentu, a to dvojice

$f\ 3\ 4, (f\ 3)\ 4 \Rightarrow \dots$

Volání funkce je asociativní doleva: $(f\ 3)\ 4$

typy: pokud $f :: \underline{a} \rightarrow b$, $x :: \underline{a}$, potom $f\ x :: b$

Int, Bool a vest. fce

:: Int -- typ celých čísel

běžné aritmetické operátory

+,*,^,-,div,mod :: Int -> Int -> Int –nepřesné, je přetížené
abs, negate :: Int -> Int

:: Bool , výsledky podmínek, stráží

> >= == /= <= < :: a->a->Bool –nepřesné (1)

(&&) , (||) :: Bool -> Bool -> Bool

Binární spojky and a or

not :: Bool->Bool

– (1) některé typy nelze porovnávat, např. funkce a typy funkce obsahující

Příklady

```
maxi :: Int -> Int -> Int
```

```
maxi n m
```

```
  | n>=m      = n      -- strážce/guards
```

```
  | otherwise = m
```

```
allEq :: Int->Int->Int->Bool
```

```
allEq n m p = (n==m) && (m==p)
```

```
const :: a -> b -> a
```

```
const c x = c
```

Volání `const c :: b->a` je pro `c :: a` konstantní funkce

```
> const 7 (1.0/0.0) -- bez chyby kvůli línému vyhodnocení
```

Příklad

```
fact3 :: Int -> Int
fact3 n = if n==0 then 1
          else n*fact3 (n-1)
```

```
> fact3 4
24
```

```
iSort :: [Int] -> [Int]
iSort [] = []
iSort (a:x) = ins a (iSort x)
ins :: Int -> [Int] -> [Int]
ins a [] = [a]                -- ins cmp a [] = [a]
ins a (b:x)                -- ins cmp a (b:x)
    | a<=b                  = a:b:x    -- zobecnění | cmp a b = ...
    | otherwise             = b : ins a x
```

s porovnávací fci cmp: (i obecnější typ) - parametrizace kódem

```
ins :: (a->a->Bool)->a->[a]->[a] , iSort :: :: (a->a->Bool)->[a]->[a]
```

Lexikální konvence

identifikátory

post. písmen, číslice, '(apostrof), _(podtržítko)

funkce a proměnné - zač. malým písm.

velké zač. písm - konstruktory

vyhrazeno:

case of where let in if then else data type infix infixl infixr
primitive class instance module default ...

operátory

jeden nebo víc znaků

: ! # \$ % & * + - . / \ < = > ? @ ^ _

spec. : ~

symbolové konstruktory začínají znakem :

identifikátor v `(zpětný apostrof): 5 `mod` 2

závorky pro neoperátorové užití operátorů: (+), (+) 3 4

Skripty, Literate Haskell

Dva druhy skriptů:

1. S příponou .hs - obvyklý

Definice funkcí v skriptu začínají na prvním řádku

Používáme v této přednášce

2. Literate Haskell

Přípona .lhs

**Za platný kód jsou považovány pouze řádky začínající
znakem >**

**Použití: soubor jiného určení (blog, TeX) je také platný
Literate Haskell (typicky po změně přípony na .lhs)**

Syntax - layout

2D layout, offside pravidlo: definice, stráže (|), case, let, where ...

- umožňuje vynechání separátorů a závorek
  - Protože máme operátory (které mohou být za výrazem), je těžké určit konec výrazu => potřebujeme závorky nebo konvenci
- zapamatuje se sloupec zač. definice fce
  - cokoli začíná víc napravo, patří do stejné definice (včetně prázdných řádků)
  - co začíná ve stejném sloupci, je nová definice ve stejném bloku
  - pokud něco začíná v levějším sloupci, ukončí to příslušný blok definic

```
nsd n m
| n==m      =
      n
| n>=m      = nsd m (n `mod` m)
| otherwise = nsd m n -- převedení na minulý případ
                                   (!! Pozor na zacyklení)
```

explicitní skupina v {}, jako separátor znak ‘;’

-více definic na jednom řádku

```
let { x = 1; y = 2 } in ...
```

Podmínky: if, stráže

```
fact3 :: Int -> Int
-- neošetřuje záporné vstupy
```

```
fact3 n = if n==0 then 1
          else n*fact3 (n-1)
```

```
fact2 n | n==0 = 1
        | n>0  = n*fact2 (n-1)
        | otherwise = error "in: fact2"
```

! if má vždy větev else (, ve které musíte vrátit nějaký výsledek)

! Pokud je výsledek funkce typu Bool, tak nepoužíváme podmínky, ale log. spojky

```
and :: [Bool] -> Bool
```

```
and [] = True
```

```
and (x:xs) = x && and xs
```

```
☹ and (x:xs) = if x then and xs else False
```

Porovnávání se vzorem 1

- **pattern matching** (není to unifikace, pouze “jednostranná”)
  - *implicitní podmínka* na místě *formálního* parametru na tvar dat. struktury, tj. na datové konstruktory
    - Aktuální parametry se musí dostatečně vyhodnotit, aby šla podmínka rozhodnout
      - tj. pattern matching vynucuje vyhodnocení potřebné části struktury
    - Ve FP (na rozdíl od Prologu) jsou aktuální parametry konkrétní struktury (ale ne nutně vyhodnocené)
  - Lze použít i pro uživatelsky definované typy
  - Pojmenuje složky aktuálních argumentů -> nepotřebuju selektory (obvykle)
    - Jméno proměnné ve vzoru je definiční výskyt

```
length1 :: [a] -> Int
```

```
length1 [] = 0
```

```
length1 (x:xs) = 1 + length1 xs --závorky nutné
```

```
> length1 ((ys++[])++((1+2):zs))
```

```
➤ ys=[] ~> length1 ([ ]++(...)) ~> length1 ((1+2):zs)
```

```
➤ ys=u:us ~> length1 (u:(us++[])++(...))
```

Porovnávání se vzorem 2

Speciální vzory (neodmítnutelné):

- vzor `_` podtržítka, na hodnotě nezáleží

```
and1 :: (Bool, Bool) -> Bool -- necurryované
```

```
and1 (True, True) = True -- and není líné
```

```
and1 (_, _) = False
```

```
and2 (False, _) = False -- líná verze
```

```
and2 (_, x) = x
```

- vzor `@` přístup na celek `(xs)` i části `(x2:_)`

- Matching podčásti může selhat

```
ordered (x1:xs@(x2:_)) =
```

```
    x1 <= x2 && ordered xs
```

```
ordered _ = True
```

```
-- default: pouze [x] a []
```

- Impl: použití vzoru `@` ušetří stavbu nové struktury v těle funkce

- (vzor `n+k` *zastaralé*)

Porovnávání se vzorem 3

! Proměnné ve vzorech se nesmí opakovat (na rozdíl od Prologu) – nutno explicitně porovnat pomocí (==)

- Protože to jsou definiční výskyty proměnných
- Častá chyba

• Chybně:

```
allEq (x:x:xs) = allEq (x:xs)
```

```
allEq _          = True
```

• OK:

```
allEq (x:y:xs) = x==y && allEq (y:xs)
```

```
allEq _          = True
```

Seznamy

```
data List a = []          --
              | a : (List a)

- ve skutečnosti vestavěný typ [a]
- filter p xs : vybere z xs všechny prvky splňující podm. p
filter :: (a -> Bool) -> [a] -> [a]
filter _ [] = []
filter p (x:xs) = if p x then x:filter p xs
                  else    filter p xs

map :: (a->b) -> [a] -> [b]
map f [] = []
map f (x:xs) = f x : map f xs

> map (+1) [2,3,4]          -- [3,4,5] :: [Int]
> map (+) [2,3,4]           -- [(2+), (3+), (4+)] :: [Int->Int]
> map (const 1) "abc"      -- [1,1,1] :: [Int]

DC: zip :: [a]->[b]->[(a,b)]
```

Konstruktory seznamu

- Datové konstruktory jsou automaticky vytvořeny z definice typu

```
[ ] :: [a]          -- polymorfní konstanta
```

```
(:) :: a -> [a] -> [a]
```

```
-- data [a] = [ ] | a : [a]
```

- pseudokód, lexikálně nesprávný
- symbolové konstruktory musí začínat ‘:’, jinak to jsou funkce

- Ekvivalentní velkému písmenu u alfanumerických konstruktorů

konvence: `[1, 2, 3]` je výraz `1 : 2 : 3 : [ ]`

Tj. `1 : (2 : (3 : [ ])) , 1 : [2, 3]`

nelze: `[1, 2 : xs]` – nutno použít zápis: `1 : 2 : xs`

- `[1, 2] : xs` má jiný význam, je typu `[ [Int] ]`

Standardní funkce (některé) 1

Soubor prelude.hs – se načte při spouštění hask. prostředí a obsahuje standardní funkce (a ...)

$(++) :: [a] \rightarrow [a] \rightarrow [a]$ -- append

$head :: [a] \rightarrow a$ - pokud je arg. [], skončí chybou

$tail :: [a] \rightarrow [a]$

$null :: [a] \rightarrow \text{Bool}$

$id :: a \rightarrow a$

$fst :: (a,b) \rightarrow a$

$snd :: (a,b) \rightarrow b$

$take :: \text{Int} \rightarrow [a] \rightarrow [a]$

– $take\ n\ xs$ vrátí nejvýš prvních n prvků xs

$drop :: \text{Int} \rightarrow [a] \rightarrow [a]$

– zahodí prvních n prvků

$elem :: \text{Eq } a \Rightarrow a \rightarrow [a] \rightarrow \text{Bool}$ -- test výskytu prvku v seznamu

Standardní funkce 2, higher-order

takeWhile :: (a-> Bool) -> [a] -> [a]

- vrací úvodní prvky, pro které je splněna podmínka

dropWhile :: (a-> Bool) -> [a] -> [a]

- zahazuje úvodní prvky, pro které je splněna podmínka

map :: (a->b) -> [a] -> [b]

- Transformuje prvky 1:1 podle funkc. parametru

filter :: (a->Bool) -> [a] -> [a]

- Vrací všechny prvky, pro které je splněna podmínka

zip :: [a] -> [b] -> [(a,b)]

- Páruje prvky na stejné pozici, tj. paralelní procházení
- Analogicky zip3, zipWith3 ...

zipWith :: (a->b->c) -> [a] -> [b] -> [c]

- Paralelní procházení s obecnou funkcí, délka výsledku je délka kratšího

zip xs ys = zipWith (\x y->(x,y)) xs ys

zip = zipWith (,)

- Jednořádková definice získaná specializací, typické pro FP

příklad: použití specializace

- Práce s vektory: sčítání, odečítání, násobení po bodech, násobení konstantou

- Vektory (resp. matice) libovolné délky (resp. velikosti)

```
plusV :: Num a => [a] -> [a] -> [a]
```

```
plusV xs ys = zipWith (\x y-> x+y) xs ys
```

```
minusV xs ys = zipWith (\x y-> x-y) xs ys
```

```
kratV xs ys = zipWith (\x y-> x*y) xs ys
```

- Vlastně „pozvednutí“ binární operace na zpracování dvou seznamů

```
kratCV c ys = map (\y->(c*y)) ys
```

- Násobení konstantou: jiný vzor: používá jen jeden vektor

- Maticové operace, ... nejen sčítání

```
plusM m n = zipWith (\u v-> u `plusV` v) m n
```

- (Jednořádková definice získaná specializací, typické pro FP)

- (Lze definovat přetížení: (+), (-), (*) i pro vektory a matice)

Dělení řádku na slova

```
type Word = String
splitWords :: String -> [Word]
splitWords st = split (dropSpace st)
split :: String -> [Word] -- dostává ř. bez úvodních mezer
split [] = []
split st = (getWord st):split(dropSpace(dropWord st))

dropSpace st = dropWhile (\x->elem x whitespace) st
dropWord st = dropWhile (\x->not(elem x whitespace)) st
dropWhile :: (t -> Bool) -> [t] -> [t] -- obecná výkonná procedura
dropWhile p [] = [] -- zahodí poč. prvky, které nesplňují podm.
dropWhile p (x:xs) -- v prelude
    | p x          = dropWhile p xs
    | otherwise    = (x:xs)
getWord st = takeWhile (\x-> not(elem x whitespace)) st
DC: takeWhile p x = ... -- v prelude

whitespace = [' ', '\t', '\n']
```

Lokální definice: where (a let)

- Lokální def. k fci uvádí klíč. slovo where – speciální syntax
  - Syntakticky povoleno pouze 1x na nejvyšší úrovni (netvoří výraz)
  - Vztahuje se na 1 klauzuli, případně na víc stráží v ní
  - Definice jsou vzájemně rekurzivní

- Pro where i let : používá se 2D layout definic

```
norma :: Complex->Float
```

```
norma cnum = sqrt(re^2+im^2)
```

```
    where re = rpart cnum
```

```
          im = ipart cnum
```

- lokální vazby přes několik střezných rovností (nelze pomocí let)

```
f x y | y > z = ...
```

```
      | y == z = ...
```

```
      | y < z = ...
```

```
      where z = x*x
```

Lokální definice: let

- **let**: lokální definice ve výrazu
  - Definice jsou vzájemně rekurzivní
  - Použitelné pro optimalizaci společných podvýrazů
  - (! Let definuje hodnoty, nevykonává přiřazení)

```
c = (3.0,4.0)  -- testovací data
```

```
> let re = rpart c
```

```
    im = ipart c
```

```
    in sqrt(re^2+im^2)  -- tělo výrazu
```

```
5.0          -- c = (3.0,4.0)
```

```
rpart :: Complex -> Float
```

```
rpart (re,_) = re          -- definice selektorů
```

```
ipart :: Complex -> Float
```

```
ipart (_,im) = im
```

- Konstrukce **let** je výraz: může být na místě výrazu

```
f x y = 4*let norma (x,y) = sqrt (x^2+y^2)
```

```
    prumer x y = (x+y)/2.0
```

```
    in prumer (norma x) (norma y)
```

Pattern Matching ve where a let

- Na levé straně definic lze použít pattern matching, př:

```
> let (zprava1,v1) = faze1 x
      (zprava2,v2) = faze2 v1
      (zprava3,v ) = faze3 v2
      zprava = zprava1++zprava2++zprava3
in (zprava,v)
```

```
qsort _cmp [] = []
qsort  cmp (x:xs) = qsort cmp l ++
                    (x: qsort cmp u) where
(l,u) = split cmp x xs
```

- split se vykonává jednou a jednou prochází seznam

Operátory

závorky pro deklaraci operátoru

($\&\&\&$)::Int->Int->Int -- maximum

a $\&\&\&$ b = maxi a b

převod : op na fci, bin. fce na op.

ekvivalentní: (+) 3 4 , 3+4

5 `div` 2 , div 5 2

(deklarace operátorů)

aplikace fce váže nejvíc:

fact 3 + 4 vs. fact (3+4) -- synt. správně, sém. různé

závorky okolo složených formálních parametrů při porovnávání se vzorem

** abs -12 ; správně: abs (-12)

Sekce: (+):: Int->Int->Int ; (1+), (+1)::Int->Int

První nebo druhý argument operátoru je zadán

Lze použít pro všechny operátory, taky (`div` 2) je sekce

Operátory

9-0 ; 9 nejvyšší priorita , 0 nejnižší

funkční volání .. váže těsněji než 9

9,doleva asoc.	!!	-- <i>n-tý prvek</i>
9,doprava	.	-- <i>skládání fci</i>
8,doprava	^ ^^ **	
7,doleva	* / `div` `mod` `rem` `quot`	
6,doleva	+ -	
i unární -		
5,doprava	: ++	
5,neassoc	\\	-- <i>delete</i>
4,neassoc	== /= < <= > >= `elem` `notElem`	
3,doprava	&&	-- <i>and</i>
2,doprava		-- <i>or</i>

Definice operátorů

vyšší priorita váže víc, jako v matematice
pouze binární operátory

infixl 6 + -- sčítání, doleva asoc.

infixr 5 ++ -- append, doprava asoc.

infix 4 == -- porovnávání, neasoc.

infix 4 `elem` -- prvek seznamu, neasoc.

Odlišnosti aplikačního programování

- **bezstavové, nemá (klasické) proměnné**
Proměnné pojmenovávají hodnoty (ne adresy), i složené
  - ⇒ Nové hodnoty jsou v nové paměti, případně část paměti je sdílená
  - ⇒ Uvolňování paměti prostřednictvím GC – garbage collector
- **neobsahuje příkazy, např. přiřazení**
neobsahuje sekvenci příkazů
FP: výrazy, vnořené funkce $h(g(f\ x))$
- **výraz je “definovaný” svým výskytem (jako aktuální parametr)**
použije se jen 1x, na místě svého výskytu
- **Program pracuje s celými d.s. (seznamy , stromy ...)**
  - analogie: roura/pipe ‘|’ v Unixu a nástroje na zpracování souborů
  - Funkce pro vzory zpracování/rekurze d.s., i uživatelských
    - Pro seznamy např: filter, map, zip, ...

Odlišnosti aplikačního programování 2

- Program vzniká (obvykle) skládáním z jednodušších funkcí (ne jako posloupnost změn položek d.s.)
  - higher-order funkce umožní při skládání bohatou parametrizaci
    - kombinátory: funkce určené pro skládání funkcí
  - definice jednoúčelových funkcí specializací hi-ord fcí, pro práci v určité oblasti/doméně, viz **zip**
    - Vhodné pro stručnost zdrojáku, ne efektivitu
    - př. (s vnořenou specializací): $f \ (g1 \ g2 \ (h1 \ h2)) \ x$
- Režie definice nové funkce je malá, možnost abstraktňovat je velká
  - ⇒ Mnoho krátkých funkcí ; lépe se skládají
  - ⇒ Celkově kratší kód, pouze jednou impl.
(Don't repeat yourself)

Syntax

case, if - porovnávání se vzorem
stráže

let, where - vložené definice

$\backslash \ x \rightarrow f(x)$ - definice funkcí (lambda)

dvourozměrná syntax (layout)

stručné seznamy

data - definice nových uživatelských datových typů

type - typové synonyma

type Complex = (Float,Float)

(rozšiřující část)

Uživatelské typy – nerekurzivní

- Klíčové slovo **data**, vlevo od „=” typ, vpravo datové konstruktory

```
data Bool = False | True    -- předdef.  
data Color = Red | Green | Blue  
data Point a = Pt a a      -- polymorfní  
data Maybe a = Nothing | Just a --např. repr. chyb  
data Either a b = Left a | Right b --sjednocení typů
```

Bool, Color, Point,... jsou jména typů, tj. *typových* konstruktorů

False, Red, Pt ... jsou jména (uživatelsky def.) *datových* konstruktorů

vyhodnocený tvar výrazu obsahuje (pouze) datové konstruktory

Pt má dva argumenty, False, Red, Nothing ... jsou konstanty a mají nula arg., ...

porovnávat se vzorem lze i uživ. typy

```
Pt 1 2 :: Point Int -- hodnoty jsou konkrétního typu
```

```
Pt 1.5 (-0.2) :: Point Float; Pt 'a' 'b' :: Point Char
```

vestavěné typy nejsou speciální; liší se lexikálně, ne sémanticky

Použití Maybe

Hledání prvku v seznamu (asociativní paměť)

```
lookup :: Eq a => a -> [(a,b)] -> Maybe b
```

Pokud se 1. arg. v seznamu nenajde:

1. Nevím, co mám vrátit (správného typu b)
- např. vstupní seznam je prázdný
2. Není to chyba, ale situace, kterou chci (detekovat a) ošetřit

Vracet typ (Bool,b) neřeší 1.

Vracet pevnou konstantu (určitého typu: -1,'0') není polymorfní (tj. obecné)

```
lookup _ [] = Nothing
```

```
lookup klic ((h,val):tab) =  
  if klic == h then Just val  
  else lookup klic tab
```

Výhody:

lookup je polymorfní v typu klíče i výsledku (-> jeden source)

escape hodnota Nothing je mimo typ výsledku (nezabírá žádnou hodnotu)

pozn: Nothing je polymorfní konstanta (a datový konstruktor):

```
Nothing :: Maybe b
```

```
Just    :: b -> Maybe b
```

Pojmenované položky (Hs98)

Hs:

```
data Point = Pt Float Float
pointx :: Point -> Float
pointx (Pt x _) = x          -- definování selektoru
```

Hs 98

```
data Point =
    Pt{pointx,pointy :: Float} -- pojmenované složky
pointx :: Point -> Float -- implicitně zaváděné selektory
absPoint :: Point -> Float
absPoint p =
    sqrt(pointx p*pointx p + pointy p*pointy p)
absPoint2 (Pt {pointx=x, pointy=y}) =
    sqrt(x*x + y*y)
    – Pattern matching pro pojmenované položky
```

Rekurzivní uživ. typy 1

```
data Tree a = Leaf a
```

```
      | Branch (Tree a) (Tree a)
```

```
data Tree2 a = Void
```

```
      | Node (Tree2 a) a (Tree2 a)
```

```
data Tree3 a b = Leaf3 b
```

```
      | Branch3 (Tree3 a b) a (Tree3 a b)
```

- Deklarací typu jsou zavedeny konstruktory jako funkce
- Různé stromy pro různé použití
  - **Tree a**: Huffmanův strom, struktura mergesortu
  - **Tree2 a**: obvyklé vyhledávací stromy, binární halda, struktura quicksortu
  - **Tree3 a**: strom s různými vnitřními a vnějšími vrcholy

Rekurzivní uživ. typy 2

přístup na složky: porovnávání se vzorem, tj. case,
(uživatелеm definované) selektorové funkce leftSub,..

```
Leaf :: a -> Tree a
```

```
Branch :: Tree a -> Tree a -> Tree a
```

```
leftSub :: Tree a -> Tree a
```

```
leftSub (Branch l _) = l
```

```
leftSub _ =
```

```
    error "leftSub: unexpected Leaf"
```

př.: seznam listů stromu, ++ je spojení seznamů

```
listy :: Tree a -> [a]
```

```
listy (Leaf a) = [a]
```

```
listy (Branch l r) = listy l ++ listy r
```

```
-- listy (Branch l r) = append (listy l)  
    (listy r)
```

Regulární typy

- **n-ární stromy**

data NTree a = Tr a [NTree a]

- nepřímá rekurze při definici dat. typu

=> Typické zpracování dat typu **NTree**: 2 vzájemně rek. fce, jedna pro stromy, druhá pro seznam podstromů

- Typ konstruktoru: **Tr :: a -> [NTree a] -> Ntree a**

- **Aplikace: syntaktické stromy, Html a XML**
- **regulární typy v Hs: typové konstruktory (NTree) použité na pravé straně definice mají stejné argumenty (typové proměnné, zde: a) jako na levé straně definice**

nejde:

** data Twist a b = T a (Twist b a) | Notwist

** data Vtree a = In (Vtree (a,a)) | Vlist a -- repr. vyvážené stromy

- **DC: navrhnete dat. strukturu pro syntaktické stromy vět přirozeného jazyka, kde budeme rozlišovat, zda je podstrom vlevo nebo vpravo od řídícího slova**

Typové synonyma 1

- Klíčové slovo type
  - na pravé straně od '=' jsou jména jiných *typů*
  - nepoužívá datový konstruktor

```
data Barva = Trefy | Kara | Srdce |  
Piky
```

```
data Hodnota = K2|K3|...|K9|K10|J|D|K|A
```

```
type Karta = (Barva, Hodnota)
```

```
type RGB = (Int, Int, Int)
```

```
type Complex = (Double, Double)
```

```
type Matice a = [[a]]
```

- Systém při svých výpisech typová synonyma nepoužívá, vrací rozepsané typy

Typové synonyma 2

Klíčové slovo newtype

- definování nového nekompatibilního typu stejné struktury
  - Typový systém nedovolí typy míchat (např. `Int` s `Euro`),
- datový konstruktor na pravé straně má právě jeden arg. (a to původní typ)

newtype `KartaM` = M `Karta`

datový konstruktor `M` pro rozlišení typů

rozlišení se používá pouze při kompilaci => bez run-time penalizace

newtype `Euro` = `Euro` `Int` -- odlišme peníze od čísel

- Typový (první) a datový (druhý) konstruktor `Euro` jsou v různých „namespace“

`plusEu :: Euro -> Euro -> Euro`

`Euro x `plusEu` Euro y = Euro (x+y)`

- funkci `(+)` , ... lze přetížit i pro typ `Euro`, pomocí typových tříd

`plusEu = lift2Eu (+)` -- definice pomocí „pozvednutí“ funkce

`lift2Eu :: (Int->Int->Int) -> Euro -> Euro -> Euro`

`lift2Eu op (Euro x) (Euro y) = Euro (x `op` y)`

- Args. `lift2Eu` jsou typu `Euro`, po patt.m. `x` a `y` typu `Int`, ``op`` na t. `Int`, dat. konstr. `Euro` převede výsledek na typ `Euro`

Komplexní aritmetika

- Pro porovnání:

```
type Complex = (Double, Double)
data Complex2 = C2 Double Double
newtype Complex3 = C3 (Double, Double)
```

- komplexní číslo jako dvojice reálných č.

```
cadd :: Complex -> Complex -> Complex
cadd (rx,ix) (ry,iy) = (rx+ry,ix+iy)
-- implicitní typ fce cadd je obecnější
```

...

```
> cadd (1.0,0.0) (0.1,2.0)
(1.1,2.0)
```

- varianta

```
cadd3 (C3(rx,ix)) (C3(ry,iy)) = C3(rx+ry,ix+iy)
```

Case

- Výraz **case**, obecné porovnávání se vzorem: syntaktické schéma

case (*proměnná*, ...) of
    (*vzor*, ...) -> *výraz*
    ...

take n xs vybere ze seznamu **xs** prvních **n** prvků, pokud existují

take2 :: Int -> [a] -> [a]

take2 n xs = case (n,xs) of

(0,_) -> []

(_,[]) -> []

(n,x:xs) -> x : take2 (n-1) xs

Př.:Take

Funkce take, ekvivalentní (a obvyklý) zápis

take n xs vybere ze seznamu **xs** prvních **n** prvků,
pokud existují

take1 0 _ = []

take1 _ [] = []

take1 n (x:xs) = x : take1 (n-1) xs

Podmíněný výraz

if výraz je “syntaktický cukr”

if $e1$ then $e2$ else $e3$

ekvivalentní

case $e1$ of True -> $e2$
False -> $e3$

Funkce 1

- funkce se konstruuji lambda-abstrakcí

`succ x = x+1 -- obvyklý zápis`

`succ = \ x -> x+1 -- ekv. lambda výraz`

`add = \ x y -> x+y -- víc parametrů`

alternativně, stejný význam: `add = \x -> \y -> x+y`

formální parametry mají rozsah platnosti tělo definice

`succ` a `add` se vyhodnotí na (interní) repr. daných fcí

funkci lze aplikovat na argument (!mezerou)

typy: když `x :: a`, `e :: b`, pak `\x->e :: a->b`

- anonymní funkce - jako parametry fcí vyšších řádů
- referenční transparentnost: volání fce na stejných parametrech vrátí stejnou hodnotu

protože nemáme “globální” proměnné, přiřazení a sideefekty

Nezáleží na pořadí vyhodnocování => je možné líné vyhodnocování

Funkce 2

- na funkcích není definována rovnost
  - funkci můžu aplikovat na argumenty
    - “aplikace je (jediný) selektor”
- => lze zjistit hodnotu funkce v jednotlivých “bodech”

- skládání fcí

$(.) :: (b \rightarrow c) \rightarrow (a \rightarrow b) \rightarrow (a \rightarrow c)$

$f . g = \lambda x \rightarrow f (g x)$ -- operátor v definici

-- $(f . g) x = f (g x)$ -- ekviv.

-- $(.) f g x = f (g x)$ -- ekviv.

$id :: a \rightarrow a$

$id x = x$ --levý i pravý neutrální prvek pro $(.)$, tj. skládání fcí

- Aplikace, pro pohodlnější zápis

$(\$) :: (a \rightarrow b) \rightarrow a \rightarrow b$ -- tj. typ aplikace funkce

$f \$ x = f x$ -- asociativita doprava: $f3 \$ f2 \$ f1 x$

Funkce 2 použití skládání

- definici lze psát bez posledních argumentů na obou stranách

```
odd :: Int -> Bool
```

`odd = not . even` --tzv. bezbodový zápis fcí, často jako arg. fcí vyššího řádu

Nemusím vypisovat (poslední) argumenty, protože systém si je domyslí (podle typu)

```
-- odd x = (not.even) x -- ekv. zápis se všemi argumenty
```

```
-- odd x = not(even x) -- ekv. zápis
```

```
-- odd x = not $ even x -- ekv. zápis bez závorek
```

- Varianta fce `filter`, která vypouští prvky, pro které je splněna podmínka

```
negFilter :: (a->Bool) ->[a] -> [a]
```

```
negFilter f = filter (not.f) -- bez argumentů
```

Funkce 3

- **currying / curryfikace:** argumenty chodí po jednom
typ $a \rightarrow b \rightarrow c$ místo $(a, b) \rightarrow c$
výhoda: lze částečně aplikovat

- **sekce:** př: $(+1)$, $(1+)$, $(+)$, $(\text{mod } 2)$, (10 div)

$(x \text{ op})$ ekv. $\backslash y \rightarrow x \text{ op } y$, $(\text{op } y)$ ekv. $\backslash x \rightarrow x \text{ op } y$

(op) ekv. $\backslash x \ y \rightarrow x \text{ op } y$

`harmonicky_prumer :: [Float] -> Float`

`harmonicky_prumer xs =`

`fromInt (length xs) /      -- transf. na Float`
`(sum (map (1/) xs)) -- inverzní hodnota`

Aritmetika s testováním chyb (pomocí Maybe)

```
lift2M :: (a->b->c)->Maybe a -> Maybe b -> Maybe c
lift2M op Nothing _           = Nothing -- chyba v 1. arg.
lift2M op _ Nothing          = Nothing -- chyba v 2. arg.
lift2M op (Just x) (Just y) = Just (x `op` y) -- bez chyb
minusM :: Maybe Float -> Maybe Float -> Maybe Float
minusM x y = lift2M (-) x y
```

- Vyvolání chyby

```
delenoM x y = if y==Just 0 then Nothing --test a vyvolání chyby
              else lift2M (/) x y
```

```
> delenoM(Just 3) (minusM(Just 2) (Just 2)) -- 3/(2-2)
Nothing
```

```
> delenoM(Just 3) (lift2M(-) (Just 2) (Just 2)) -- dtto
Nothing
```

– Zápis výrazu je méně přehledný

Aritmetika s testováním chyb, aritm.výrazy

- Typ výrazu

```
data AV a = AV a :-: AV a
           | AV a :/: AV a
           | Con a
           | ...
```

- Používáme symbolové datové konstruktory (musí začínat dvojtečkou)

- Vyhodnocování výrazu, s chybou

```
eval :: AV Integer -> Maybe Integer
eval (av1 :/: av2) = delenom (eval av1) (eval av2)
eval (av1 :-: av2) = lift2M (-) (eval av1) (eval av2)
eval (Con x)      = Just x    -- cena za Maybe: zabalení výsledku
```

- Odchycení chyby:

```
> catch (eval (Con 3 :/: (Con 2 :-: Con 2)) ) 1
catch Nothing  oprData = opravnaFce oprData
catch (Just x)  _       = x
```

Stručné seznamy 1

analogické množinám $\{x \mid x \text{ in } Xs \ \& \ p(x)\}$

př. použití: seznam řešení - simulace nedeterminizmu

(často neefektivní) generuj a testuj

angl.: list comprehensions

př.: `[ x | x <- xs, p x ] -- filter p xs`

př.: `[ f x | x <- xs ] -- map f xs`

vlevo od '|': výraz – pro každou hodnotu generátorů se přidá výraz

vpravo od '|': generátor (`x<-xs`) nebo podm. (stráž) nebo let

pořadí generátorů: zleva doprava

> `[ (x,y,z) | x<-[1,2], y<-[3,4], let z = x+y ]`

~~> `[ (1,3,4), (1,4,5), (2,3,5), (2,4,6) ]`

delitele n = `[d | d<-[1..n], n `mod` d == 0]`

prvocislo n = `delitele n == [1,n]`

Q: kolik dělitelů se vygeneruje, aby se zjistilo, že n není prvočíslo?

spaces n=`' ' | i<-[1..n]` -- i se nepoužije

horniTroj n = `[ (i,j) | i<-[1..n], j<-[i..n] ]` -- i se použije

Stručné seznamy 2

testy (stráže) jsou boolovské výrazy

```
quicksort [] = []
```

```
quicksort (x:xs) = quicksort [y|y<-xs, y<x] ++  
                      [x] ++  
                      quicksort [y|y<-xs, y>=x]
```

– **xs** se prochází 2x

podobně: aritmetické posloupnosti

```
[1..5] ~~> [1,2,3,4,5]
```

```
[1,3..8] ~~> [1,3,5,7] --rozdíl určuje krok
```

```
[1,3..] ~~> [1,3,5,7,..] --nekonečný seznam
```

! Pouze aritm. posloupnosti

```
map ((1/).(2^)) [1..] -- {2-i}_i=1∞
```

☺Doplňte posloupnost: 1,2,2,3,2,4,2,4,3,4,2,6,2...

Seznamy výsledků

Programátorský idiom

- Nemáme backtracking, pracujeme s celou d.s. najednou
- díky línému vyhodnocování se seznam (podle implementace) postupně generuje a zpracovává, tj. není v paměti najednou

```
kart xs ys = [(x,y) | x <- xs, y <- ys]
```

```
kartn [] = [[]]
```

```
kartn (xs:xss) = [x:ks | x<-xs, ks<-kartn xss]
```

```
kombinace 0 ps = [[]]
```

```
kombinace _ [] = []
```

```
kombinace k (p:ps) =
```

```
  [p:k1 | k1<-kombinace (k-1) ps] ++
```

```
  kombinace k ps
```

Nekonečné d.s.

- líné vyhodnocování umožňuje potenciálně nekonečné d.s.
  - použijeme jen konečnou část (anebo přeteče paměť)

! konečná reprezentace v paměti: funkce, která generuje výsl.

```
numsFrom n = n : numsFrom (n+1)
```

```
fib = 1 : 1 : [a+b | (a,b) <- zip fib (tail fib)]
```

```
factFrom = map fact (numsFrom 0)
```

- Autotest: efektivnější faktoriál
  - idea: prvky seznamu budou dvojice (n,f(n))

(Nevýhoda líného vyhodnocování:)

memory leak – nespočítání výrazu a neuvolnění paměti, dokud není potřeba

Př: třetí fibonacciho číslo – Hs počítá od 0 :

`fib !! 2` ~~> interně se vrátí nevyhodnocený term: `1+1`

... který nějakou dobu pobývá v paměti místo (očekávané) 2 -- memory leak

Pro vyšší fib.č. f(n): podtermy se sdílí, paměť (i čas) jsou O(n)

Nekonečné dat. struktury

- několik užitečných procedur

`repeat x = x : repeat x`

`cycle xs = xs ++ cycle xs`

`iterate f x = x : iterate f (f x)`

- počítá $[f^0(x), f^1(x), f^2(x), f^3(x), \dots]$, ale sdílí mezivýsledky $f^i(x)$,

- př.: jednotková matice, potenciálně nekonečná

`jedn_mat =`

`iterate (0:) -- další řádky, 0: se přidá na začátek`

`(1:repeat 0) -- první řádek 1:0:0:0:...`

`jedn_mat = [1:0:0:0: ... ,
              0:1:0:0: ... ,
              0:0:1:0: ... ,
              ...`

- Při sčítání `jedn_mat` s konečnou maticí pomocí `zipWith` se vygeneruje a použije pouze konečná část

Nekonečné dat. struktury a fce

- funkce psát kompatibilně s líným vyhodnocováním:

`and1 True True = True -- není líná ve 2. arg.`

`and1 _ _ = False`

`and2 True x = x -- je líná ve 2. arg.`

`and2 False _ = False`

- zpracování nekonečných struktur:

- mít fce, které odeberou pouze potřebnou část d.s. (`take`, `takeWhile`, ... `getWord`)

- mít fce, které zpracují nekon. d.s. na nekon. d.s. (tj. *nestriktní*)

- Např. `map`, `zip`, `filter`, `drop`, `dropWhile` ...

- typicky fce zpracují úvodní část vstupu na úvodní část výstupu

- Past ☹: `[x | x <- [0..], x < 4] ~~> [0,1,2,3,⊥`

- nedostaneme „očekávaný“ výsledek: `[0,1,2,3]`, tj. `0:1:2:3:[]`

- systém neodvozuje „limitní“ chování, ale počítá podle předpisu

- striktní funkce: vyhodnotí vždy svůj argument (úplně)

- Nevhodné pro zpracování nekonečných d.s.

- Pro striktní funkce platí: `f ⊥ ~> ⊥`

Šifrování klíčovým slovem

```
sifruj :: String -> String -> String
sifruj klicSlovo plainText =
    zipWith sifrujZnak (cycle klicSlovo)
                        plainText

where
    sifrujZnak klic plain =
        int2Ch((ch2Int klic + ch2Int plain)
              `mod` 26)

    int2Ch ch = ... ; ch2Int i = ...
```

Šifrování znaků samostatně, „klic“ je popis (jméno) tab.

analogicky: šifrování bloků dat - místo znaků

DC: proudové šifrování (stream) – cipherZnak závisí na předchozím plainTextu

- jiný vzor rekurze (s akumulátorem, tj. vnitřním stavem)

Příklad: Pascalův trojúhelník

- idea: z jednoho řádku generujeme další

```
pascalTr = iterate nextR [1] where
  nextR r = zipWith (+) (0:r) (r++[0])
```

- Stavové programování
- (Návrhový vzor *iterátor*)
  - N.vzory ve FP lze (často) napsat jako kod s funkc. parametry
    - vs. (často) pseudokód v OOP

```
iterator :: s -> (s -> s) -> (s -> Bool) -> s
```

-- vrací celý (interní) stav, zde není výstupní projekce

```
iterator init next done =
```

```
  head( dropWhile (not.done) --mezivýsl. se průběžně
        ( iterate next init ) ) -- zahazují
```

DC: fixpoint :: (s -> s) -> s -> s : vrací $v = f^n(x)$ pro min. $n: v = f(v)$

Pozn: protože se mezivýsledky průběžně zahazují, nemám v paměti celý seznam stavů

Prohledávání grafu po vrstvách (do šířky)

Pamatujeme si **open** – hraniční vrcholy a **closed** – spracované vrcholy; jeden krok je generování jedné vrstvy

```
type Graf a = ...  
vrstvy :: Graf a -> a -> [[a]] -- výstup je nekonečný  
vrstvy gr start =  
    map fst -- chci pouze nové vrstvy, interní stav na výst. hodn.  
        (iterate (nextV gr) -- přechod k nové vrstvě  
            ([start], [])) -- počáteční stav  
nextV gr (open, closed) = (open1, closed1) where  
    dalsi = concat (map sousede open) --multimnožina  
    closed1 = open `union` closed  
    open1 = toSet dalsi `setDiff` closed1  
    sousede v = ... lookup v gr ... --  
        -- gr je form.par. nextV, schovaný (zlokalizovaný) param.  
toSet bag = ... -- převod z multimnožiny na množinu
```

Polymorfní typy

- **T: Funkce má jeden nejuniverzálnější typ (polymorfní nebo monomorfní)**
    - (Typové proměnné jsou kvantifikovány univerzálně a v prefixu, tj. na nejvyšší úrovni pro celou funkci)
    - (implementace (např. GHC) mají mnoho typových rozšíření, někdy musí uživatel typovému odvozovači napovědět)
  - **odvozování typů: unifikací**
    - Odvozování typů je těžší úloha než kontrolování
- ```
f :: (t, Char) -> (t, [Char])
f (x, c) = (x, ['a' .. c])

g :: (Int, [u]) -> Int
g (m, l) = m + length l

h = g.f -- (.) :: (b -> c) -> (a -> b) -> (a -> c)
-- (t, [Char]) unifikuj s (Int, [u])
h :: (Int, Char) -> Int -- monomorfní
```
- **při unifikaci se zjistí pouze nekonzistence, ne místo (nebo důvod) chyby**
    - př: unifikuj  $t_1 = [(a, b)]$  s  $t_2 = ([c], d)$  : chybí head na  $t_1$  nebo fst na  $t_2$  ?
  - **zpracování zdrojáku je víceprůchodové, typy se kontrolují po syntaxi**



# Polymorfní typy

**polymorfní konstanty, funkce:**

**každý výskyt se typuje zvlášť**

**`length ( [] ++ [1] ) + length ( [] ++ [True] ) – OK`**

**`:: [Int] -> Int`**

**`:: [Bool] -> Int`**

**--obecně `:: [a] -> Int`**

**proměnná: má pouze jeden (polymorfní) typ**

**\* `length (x++ [1] ) + length (x++ [True] ) -- NE x::?`**

# Polymorfizmus a typové třídy

Parametrický p.

Př.: `length :: [a] -> Int`

Realizace: Typové proměnné

Na typu argumentu nezáleží

Stejná impl. pro všechny typy

Kompiluje 1x

Kód funguje i pro budoucí typy

Podtypový p. (přetížení)

`(==) :: Eq a => a -> a -> Bool`

`(+), (*) :: Num a => a -> a -> a`

Typové třídy (typový kontext)

... Záleží

... Různá (instance třídy pro typ)

Kompiluje pro každý typ zvlášť

Pro nový typ přidat další kód

- Přetížení nevyužívá dedičnost a hierarchii z OOP
  - Třída může záviset na jiné třídě/třídách – forma hierarchie
  - Instance může záviset na instanci (pro jiný typ nebo jinou třídu)
- Hs: funkce mají t. kontext, OOP: objekty mají TVM
  - Haskell podle (odvozených) typů args. určí správnou implementaci
- Pozn: Generické procedury (template, makra): jeden (meta)zdroják, samostatné generování zdrojáku a překlad pro jednotlivé typy

# Typové třídy - idey

- ne všechny operace jsou definovány na všech typech
  - typová třída: abstrakce těch typů, které mají definovány dané operace
  - `Eq Ord Show Read Enum Num Integral Fractional Ix`
- tento mechanismus odpovídá ad hoc polymorfizmu, tj. přetížení
- klíčová slova:

class - zavedení typové třídy

instance - definování typu jako prvku typové třídy, spolu s definováním operací

- typový kontext funkce: podmínky na typy
  - Funkci `eqpair` lze použít pouze na typy, pro které je def. rovnost
  - Funkce není přetížená (kompilace 1x), pouze využívá přetížení `==`
  - Systém podle konkr. typu arg. použije správnou implementaci `==`

`eqpair :: (Eq a, Eq b) => (a, b) -> (a, b) -> Bool`

`eqpair (x1, x2) (y1, y2) = x1==y1 && x2==y2`

`elem :: (Eq a) => a -> [a] -> Bool`

# Přetížení - details

`(+) :: (Num a) => a -> a -> a`

- Přetížené konstanty

`> :t 1`

`1 :: (Num a) => a`

– Impl: využívá `fromInteger`

– Analogie `k [] :: [a]`

- Použití `(+)`, s výpisem typu

`> :set +t`

`> 1.1 + 2.2`

`3.3 :: Float`

- Chybné použití `(+)` na typ `Char`, který není instancí `Num`

`> 'a' + 'b'`

`No instance for (Num Char)`

# Typové třídy, Eq

- Deklarace typové třídy (`class`) obsahuje
  - jména a typové signatury funkcí – přetížené (overloaded) fce
  - případně defaultní definice některých funkcí
    - Použijí se, pokud nejsou předefinovány
- definice třídy typů, které lze porovnávat: `Eq`
  - Instance: všechny zákl. typy `Bool` `Int` `Integer` `Float` `Double` `Char`
  - Seznamy a n-tice, pokud položky jsou instance
  - Nelze porovnávat: funkce

```
class Eq a where  
  (==) , (/=) :: a -> a -> Bool -- typy funkcí  
  x/=y   = not (x==y)           -- defaultní definice
```

! Upozornění: Haskell nekontroluje vlastnosti a „kompatibilitu“ definic funkcí:
např., že platí `x/=y || x==y` (možná za pár let ☺, potřebuje silnější typ. systém)

- typ rovnosti `(==)` :: (Eq a) => a -> a -> Bool
  - Při použití `==` na typ `a`: pro typ `a` musí být definována instance třídy `Eq`

```
instance Eq Int where           -- implementace fci z třídy Eq pro typ: Int  
  x == y   = intEq x y          -- vest. fce intEq  
  – Nerovnost použijeme defaultní
```

Typové třídy - Eq

- definice pro neparametrický uživatelský typ

```
instance Eq Bool where --implementace fcí pro typ: Bool  
  False == False   = True  -- def. rozpisem  
  True  == True    = True  
  _      == _      = False
```

- definice pro parametrický uživatelský typ

- Typ prvků je instance Eq

```
instance (Eq a) => Eq (Tree a) where  
  -- umíme porovnávat hodnoty v listech  
  Leaf a           == Leaf b           = a == b  
  (Branch l1 r1) == (Branch l2 r2) = (l1==l2) && (r1==r2)  
  _               == _               = False  
  -- Branch vs. Leaf
```

- Víc podmínek v typovém kontextu

```
instance (Eq a, Eq b) => Eq (a,b) where  
  (a1,b1) == (a2,b2) = a1 == a2 && b1==b2
```

- $\wedge$ na dvojicích $\wedge$ na t. a $\wedge$ na t. b

Typové třídy - deriving

- (Některé) typové třídy: `Eq`, `Ord`, `Read`, `Show` ...
si lze nechat odvodit při definici nového typu
  - Klíčové slovo `deriving` při definici typu
  - Vytvoří se standardní definice tříd `Eq`, `Ord`, `Show`, `Read`
    - Rovnost konstruktorů a složek
    - Uspořádání podle pořadí konstruktorů v definici, složky lexikograficky

```
data Bool = False | True
```

```
    deriving (Eq, Ord, Show, Read)
```

```
data Point a = Pt a a deriving Eq
```

třída Ord

- Hodnoty typu jsou lineárně uspořádané
  - Musíme mít (už/také) definovanou rovnost, typ je instance Eq
  - Instance: základní typy; seznamy a n-tice, pokud jsou položky instance

```
class (Eq a) => Ord a where
```

```
  (<=) , (<) , (>=) , (>) :: a->a->Bool
```

```
  min,max :: a->a->a
```

```
  compare :: a->a->Ordering
```

```
  x < y = x<=y && x/=y      -- defaultní deklarace
```

```
  (>=) = flip (<=)          -- prohodí args
```

```
  min x y = if x<=y then x else y
```

```
...
```

- Funkce <= je základní. Defaultní fce lze (např. kvůli efektivitě) předefinovat
- Použili jsme:

```
flip op x y = y `op` x
```

```
data Ordering = LE | EQ | GT
```

```
  deriving (Eq, Ord, Read, Show, Enum)
```

- DC: compare

třída Ord

- Instance pro typy a typové konstruktory:

```
instance Ord Bool where
True  <= False = False
_      <= _      = True
instance (Ord a,Ord b)=> Ord (a,b) where
(a1,b1) <= (a2,b2) = a1<a2 || a1==a2 && b1<=b2
instance (Eq [a],Ord a) => Ord [a] where
[]      <= _      = True          -- lexikograficky
x:xs    <= y:ys   = x<y || x==y && xs<=ys -- systém určí typy
_      <= _      = False
```

- Pouze jedno třídění seznamů pod jménem <= z třídy Ord
  - jiné třídění lze definovat na novém typu (newtype)

```
newtype L1 a = L1 [a] -- pro jiné třídění
instance Eq a => Eq (L1 a) -- Haskell 98 OK
  where
    L1 x == L1 y  = x==y
instance Ord a => Ord (L1 a) where
  L1 x <= L1 y = (length x,x)<=(length y,y)
> L1 "ab" <= L1 "b"
False
```

třída Show, Read , Enum

- **Show a**: Hodnoty typu **a** lze převést na znakové řetězce
  - Instance: základní typy
  - Seznamy a n-tice, pokud jsou položky instance
  - Pozn: pouze převod na String, vlastní výstup je samostatně

show :: a -> String

- **Read a**: Hodnoty typu **a** lze převést ze znakového řetězce

read :: String -> a

- často nutná specifikace typu: **read " 1 " :: Int**

Enum: výčtové typy

enumFrom :: a->[a] -- [n..]

enumFromTo :: a->a->[a] -- [k..n]

enumFromThen :: a->a->[a] -- [k,1..]

enumFromThenTo :: a->a->a->[a] -- [k,1..n]

typové třídy – čísla

Num: (+) , (-) , (*) :: a->a->a

abs, **negate**, **signum** :: a->a

fromInt :: Int -> a -- převod ze standardních čísel

fromInteger :: Integer -> a

- Typy jsou instance Eq a Show
- Hodnoty jsou číselné
- Instance: Int Integer Float Double
  - Lze def. pro: komplexní č., zbytkové třídy, vektory, matice

Integral: div , mod , quot , rem :: a->a->a

toInteger :: a->Integer -- dtto. toInt

- Typy jsou instance Num
- Hodnoty jsou celočíselné
- Instance: Int, Integer

typové třídy – čísla

Fractional:

`(/) :: a -> a -> a`

`recip :: a -> a`

`fromDouble :: Double -> a`

- Typy jsou instance třídy Num
- Hodnoty jsou neceločíselné
- Instance: Float Double (a přesné zlomky Ratio a)

Floating: `exp, log, sin, cos, sqrt :: a -> a --...`

`(**) :: a -> a -> a - umocňování`

- Typy jsou instance Fractional
- Instance: Float Double

Bounded: `minBound, maxBound :: a`

`Ix: range :: (a, a) -> [a] ;`

`index :: (a, a) -> a -> Int`

– indexy polí

Vlastní instance pro Num

- Zbytkové třídy mod 17 (neúplné)

```
data Z17 = Z17 Int deriving (Eq,Ord,Show)
```

```
instance Num Z17 where
```

```
  Z17 x + Z17 y = Z17 ((x+y) `mod` 17)
```

```
  (*) = lift2Z17 (*)    -- pro obvyklou def. lift2Z17
```

```
  fromInt x = Z17 (x `mod` 17)
```

```
lift2Z17 op (Z17 x) (Z17 y) = Z17 ((x `op` y) `mod` 17)
```

- pevná desetinná čárka, na 100 míst

```
data Fixed=Fixed Integer deriving (Eq,Ord,Show)
```

```
instance Num Fixed where
```

```
  Fixed x + Fixed y = Fixed (x+y)
```

```
  Fixed x * Fixed y = Fixed ((x*y) div 10^100)
```

- DC: pro komplexní čísla
- FFT napsaná pomocí + - * (a fromInt) funguje v C i Z17

Vlastní třídy

- **Monoid: binární skládání $^{^^}$ a neutrální prvek**

```
class Monoid a where
  (^^) :: a -> a -> a
  neutral :: a
```

- **Grupa: monoid a má inverzí prvek**

```
class (Monoid a) => Grupa a where
  inv :: a -> a
```

- **Konstruktorová třída: Functor – pro strukturu lze definovat „map“**

```
class Functor a where
  fmap :: (b->c) -> a b -> a c
instance Functor [] where
  fmap f xs = map f xs
instance Functor Tree2 where
  fmap _f Void = Void
  fmap f (Node l x p) = Node (fmap f l) (f x) (fmap f p)
```

Funkce vyšších řádů: map

- **map pro matice**

`map_m :: (a->b) -> [[a]] -> [[b]]`

`map_m f x = map (map f) x`

- **map je kompatibilní s líným vyhodnocováním**

– Tj. generuje výsledek postupně

- **Možnost optimalizací**

1. `map f (map g xs)`

2. `(map f.map g) xs`

3. `map (f.g) xs`

– Ver. 3 je efektivnější, protože negeneruje mezilehlý seznam (pouze jeho položky)

- Některým impl. (GHC) lze zadat optimalizační (přepisovací) pravidlo z 1.->3., ale ještě ho neumí odvodit a ani skontrolovat ekvivalenci

Typování: map_m

Explicitní typy pro výraz

$map (map f) x$

Aktuální typy jsou v horních indexech

$map^{([a] \rightarrow [b]) \rightarrow [[a]] \rightarrow [[b]]}$

$\underbrace{(map^{(a \rightarrow b) \rightarrow [a] \rightarrow [b]} f^{a \rightarrow b})}_{[a] \rightarrow [b]} x^{[[a]]}$

Výraz je typu [[b]]

map pro jiné d.s.

- pro binární stromy

- rozbor podle konstruktoru

```
mapTree :: (a->b) -> Tree a -> Tree b
```

```
mapTree f (Leaf a)      = Leaf (f a)
```

```
mapTree f (Branch l r) = Branch (mapTree f l)  
                               (mapTree f r)
```

- n-ární stromy

```
data NTree a = Tr a [NTree a]
```

```
mapNT :: (a->b) -> NTree a -> NTree b
```

```
mapNT f (Tr x trees) = Tr (f x) (map (mapNT f) trees)
```

- nerekurzivní typy Maybe, Either - s variantou

```
mapM :: (a->b) -> Maybe a -> Maybe b
```

```
mapM f Nothing = Nothing
```

```
mapM f (Just x) = Just (f x)
```

```
mapE :: (a->c)->(b->d) -> Either a b -> Either c d
```

```
mapE f g (Left x)  = Left (f x)
```

```
mapE f g (Right y) = Right(g y)
```

```
--mapE :: (a->c,b->d) -> Either a b -> Either c d
```

Obecná strukturální rekurze - seznamy

- Tzv. foldr/svinutí - pro seznamy, doprava rekurzivní
  - nahrazování konstruktorů funkcemi, výsledek je lib. typu
  - někdy musíme výslednou hodnotu dodatečně zpracovat, viz průměr ...(na dalším slajdu)
  - ! někdy potřebujeme jiný druh rekurze (zleva, končit na 1 prvku - např. max, ...)
  - Př: `foldr f z (1:2:3:[])` pro vstup `[1,2,3]` počítá `1 `f` (2 `f` (3 `f` z))`

`foldr :: (a->b->b) -> b -> [a] -> b`

`foldr f z [] = z`

`foldr f z (x:xs) = f x (foldr f z xs)`

- 1. příklad

`length xs = foldr (\_ n->n+1) 0 xs`

Použití foldr (13x)

```
length xs = foldr (\_ n->n+1) 0 xs    -- xs lze vynechat
sum xs = foldr (\x s->x+s) 0 xs
product xs = foldr (*) 1 xs
faktorial n = product [1..n]
reverse xs = foldr (\x rs->rs++[x]) [] xs    -- v O(n^2)
concat xss = foldr (++) [] xss
xs ++ ys = foldr (:) ys xs
map f xs = foldr (\x ys->f x:ys) [] xs    -- ((:).f)
iSort cmp xs = foldr (insert cmp) [] xs
  where insert = ...
and xs = foldr (&&) True xs -- a pod.
  - Funkce and zdědí líné vyhodnocování od &&
or xs = foldr (||) False xs
any p xs = foldr (\x b->p x||b) False xs    -- duálně: all
all p xs = foldr (\x b->p x&&b) True xs
prumer xs = s/fromInt n where
  (s,n) = foldr (\x (s1,n1) -> (x+s1,1+n1)) (0,0) xs
  - Počítá se složená hodnota, obvykle ji potřebujeme postzpracovat
```

Varianty fold pro seznamy

- **Varianty:** na neprázdných seznamech `foldr1`, doleva rekurzivní `foldl`, (a analogicky `foldl1`)

```
minimum :: Ord a => [a] -> a
```

```
minimum xs = foldr1 min xs -- fce. min nemá  
neutrální prvek, pro []
```

```
foldr1 :: (a->a->a) -> [a] -> a
```

```
foldr1 _ [x] = x
```

```
foldr1 f (x:xs) = x `f` foldr1 f xs
```

- Zpracování prvků zleva, pomocí akumulátoru

```
- (.. ((e `f` a1) `f` a2) .. `f` an)
```

```
foldl :: (a->b->a) -> a -> [b] -> a
```

```
foldl f e [] = e
```

```
foldl f e (x:xs) = foldl f (e `f` x) xs
```

```
reverse = foldl (\xs x-> x:xs) [] -- lineární slož.
```

Striktní vyhodnocení \$!

- Měli jsme: nestriktní apl. $\$: f \$ x = f x$
- Funkce $\$!$ je strikní verze aplikace funkce
  - $f \$! x$ vyhodnotí nejvyšší konstruktor x , potom volá f
    - Pokud je x elementárního typu (Int, Bool...), vyhodnotí se *úplně*
    - Po vyhodnocení víme, že x není *bottom*, tj. $\perp$
  - Motivace a typické použití: předcházení *memory leak*
- `foldl` nevyhodnocuje svůj akumulátor hned – př.:
`length xs = foldl (\d _x -> d+1) 0 xs`
`length [a,b]`
`~> foldl .. 0 [a,b]`
`~> foldl .. (0+1+1) []`
  - problémy:
    1. memory leak
    2. při vyhodnocování hlubokého termu přeteče zásobník (Hugs: d~10000)
- Akumulátor chceme hned vyhodnocovat, definujeme `foldl'` pomocí $\$!$
`foldl' f e [] = e`
`foldl' f e (x:xs) = (foldl' f  $\$! (e `f` x)$ ) xs`

Striktní vyhodnocení 2

`seq :: a -> b -> b`

- `seq` první argument vyhodnotí, dokud není znám nejvyšší konstruktor
- Vrací druhý argument

- Možná definice `$!`

`f $! x = x `seq` f x`

- Pro porovnání, funkce `f` dvou argumentů

`> (f $! x) y`

- Vyhodnotí striktně první argument

`> f x $! y`

- Vyhodnotí striktně druhý argument

`> (f $! x) $! y`

- Vyhodnotí striktně oba argumenty

- Pozor: ve funkci `prumer` pomocí `foldl'` je hlavní konstruktor dvojice, tj. `(,)`
- Obě položky složeného akumulátoru musím vyhodnotit explicitně striktně

`prumer xs = s/fromInt n where`

`(s,n) = foldl' (\(s1,n1) x -> ((,) $! (x+s1)) $! (1+n1)) (0,0) xs`

- Výhoda: pokud zpracovávám stream nebo postupně generovaný seznam, tak režijní paměť je konst.

Zpracování seznamů: fold a scan.

```
foldr :: (a->b->b) -> b -> [a] -> b
```

```
foldl :: (a->b->a) -> a -> [b] -> a
```

```
scanr :: (a->b->b) -> b -> [a] -> [b]
```

```
scanl :: (a->b->a) -> a -> [b] -> [a]
```

```
> foldr (:) [0] [1,2]
```

```
[1,2,0]
```

```
> foldl (flip (:)) [0] [1,2]
```

```
[2,1,0]
```

```
> scanr (:) [0] [1,2] -- zpracování přípon
```

```
[[1,2,0],[2,0],[0]]
```

```
> scanl (flip (:)) [0] [1,2] -- zpracování předpon
```

```
[[0],[1,0],[2,1,0]]
```

Obecná strukt. rekurze - stromy

```
foldT :: (a->b) -> (b->b->b) -> Tree a -> b
```

typ konstr. Leaf, resp. typ Branch s nahrazením b za Tree a

```
foldT fL fB (Leaf a) = fL a
```

```
foldT fL fB (Branch l r) =
```

```
  fB (foldT fL fB l) (foldT fL fB r)
```

```
hloubka t = foldT (\_ -> 1) (\x y -> 1+max x y) t
```

```
sizeT t = foldT (\x -> size x) ((+).(1+)) t -- \x y -> 1+x+y
```

```
mergeSort :: Ord a => Tree a -> [a] -- fáze 2 mergesortu
```

```
mergeSort t = foldT (\x -> [x]) merge t
```

- mergesort používá strukturální rekurzi podle stromu bez vnitřních vrcholů
- jiné třídící algoritmy používají rekurzi podle jiných d.s.

```
mergeSort' cmp t = foldT (\x -> [x]) (merge' cmp) t
```

Funkce $((+) . (1+))$ počítá $\backslash x \ y \rightarrow 1+x+y$. Dk:

$((+) . (1+)) \ x \ y$ = / přidání ()

$((+) . (1+)) \ x$ y = / def (.)

$((+) ((1+) \ x)) \ y$ = / aplikace

$((+) (1+x)) \ y$ =

$(+) (1+x)$ y =

$(1+x)+y$ =

$1+x+y$ ☺ počítání s programy

Unfold – pro seznamy

- Obecný vzor pro tvorbu seznamu (i nekonečného)

```
unfold :: (b->Bool) -> (b->(a,b)) -> b -> [a]
```

```
unfold done step x  -- různé impl. stejné myšlenky
```

```
  | done x      = []
```

```
  | otherwise = y : unfold done step yr
```

```
    where (y,yr) = step x
```

- Pokud podmínka done platí, vrací unfold prázdný seznam, jinak funkce step vrací hlavu y a yr jako „zbylou část“, která se použije pro generování těla

- Převod čísla do binární repr. (od nejméně význ. bitů)

```
int2bin = unfold (0==) (\x->(x`mod`2,x`div`2))
```

```
> int2bin 11 ~> 1:(i 5) ~> 1:1:i 2 ~> 1:1:0:i 1 ~> 1:1:0:1:i 0  
  ~> 1:1:0:1:[]
```

```
selectSort :: Ord a => [a] -> [a]
```

```
selectSort = unfold null findMin
```

```
  where findMin [x] = (x,[])
```

```
        findMin (x:xs) = let (y,ys)=findMin xs in
```

```
          if x<y then (x,y:ys)
```

```
            else (y,x:ys)
```

- DC: map f pomocí unfold, iterate f pomocí unfold

Unfold, pro stromy

- Vzor lze navrhnout i pro jiné typy: stromy, ...
  - Obecné schéma: `unfold f x`: `fce f` vrací jednu úroveň výstupní struktury
    - Různé konstruktory kóduje pomocí `Either`, případně vnořeného

Pro seznamy typu `[a]`: `f :: b -> Either () (a,b)`

Pro stromy typu `Tree a`: `f :: b -> Either a (b,b)`

Pro stromy typu `Tree2 a`: `f :: b -> Either () (b,a,b)`

Na typ `b` volám `unfold f` rekurzivně

```
unfoldT2 f x = case f x of
  Left _      -> Void
  Right (x1,v,xp) -> Node (unfoldT2 f x1) v
                        (unfoldT2 f xp)
```

Pro stromy typu `NTree a`: `f :: b -> (a,[b])`

```
unfoldNT f x = Tr v (map (unfold f) xt) where
  (v,xt) = f x
```

Počítání s programy

Typicky: dokazování vlastností programů

(Částečná) správnost vzhledem k specifikaci

Transformace programů pro optimalizaci

př.: asociativita (++) – append

$[] ++ ys = ys$

$(x:xs) ++ ys = x: (xs ++ ys)$

Tvrzení: $x ++ (y ++ z) = (x ++ y) ++ z$ pro konečné x, y, z .

$x=[] : LS = [] ++ (y ++ z) = y ++ z$

$PS = ([] ++ y) ++ z = y ++ z$

$x=a:v : LS = \underline{(a:v) ++ (y ++ z)} =$ / def. ++

$a:\underline{(v ++ (y ++ z))} =$ / ind. předp. ++

$a:((v ++ y) ++ z)$

$PS = \underline{((a:v) ++ y)} ++ z =$ / def. ++

$\underline{((a:(v ++ y)) ++ z)} =$ / def. ++

$a:((v ++ y) ++ z)$ QED ☺

Testování programů, ověřování vlastností

- **Pro testování: využití vlastností programů**
  - testování vlastností je lehčí/jednodušší
    - Např. setřídění vs. test uspořádání
  - pokud program/funkce vlastnost nesplňuje (a má splňovat), je chybný
  - lze testovat uvnitř funkcí
  - (typy jsou taky vlastnosti; a mnohé chyby ohlírají)
- **Příklady:**
`reverse (reverse xs) == xs`
`length xs == length (map f xs)`
  - Asociativita, komutativita, ...
- **V Hs byly vytvořeny systémy pro testování vlastností:**
  - a přeneseny do jiných jazyků (Java, Python, ...)
  - Quickcheck – testování na (generovaných) náhodných datech,
  - Smallcheck – testování na malých datech
    - Využívá se referenční transparentnost, typové třídy pro generování dat

Strategie vyhodnocování

redukční krok: nahrazení některého volání fce její definicí,
příčemž se formální parametry nahradí aktuálními (v dosud
vyhodnoceném stavu)

nahrazovaný výraz: tzv. redex

redukční strategie: vybírá první redukční krok

strategie: eager (ML, Scheme);

normální (λ -kalkul);

líná (Haskell); ... a další

Věta: všechny redukční strategie, pokud skončí, vydají stejný
výsledek

Věta: pokud nějaká strategie skončí, pak skončí i normální (a
líná)

sq $x = x * x$

př: sq(sq 3)

Strategie vyhodnocování 2

eager (pilná, dychtivá), striktní red. strategie, volání hodnotou (redexu vybírám zleva zevnitř):

$\text{sq}(\text{sq } 3) \leadsto \text{sq } (3*3) \leadsto \text{sq } 9 \leadsto 9*9 \leadsto 81$

- každý argument se vyhodnocuje právě jednou
- všechny funkce považuje za: *striktní* f. potřebuje své args.

normální red. strategie, volání jménem (zleva zvnějšku):

$\text{sq}(\text{sq } 3) \leadsto \text{sq } 3 * \text{sq } 3 \leadsto (3*3) * \text{sq } 3 \leadsto 9 * \text{sq } 3 \leadsto$ (A)
 $9 * (3*3) \leadsto 9*9 \leadsto 81$

- nepoužité argumenty se nevyhodnocují
- nevýhoda: opakované vyhodnocování spol. podvýrazů (A), které vznikly z opakovaného použití formálních parametrů

Podobná terminologie pro implementace datových struktur: pilná vs. líná

Líná redukční strategie

líná: jako normální, ale neopakuje vyhodnocování argumentů (z kterých vzniknou společné podvýrazy)

sq(sq 3) ~> (x:=)sq 3*x(=sq 3)~> (3*3)*x(=3*3)->9*x(=9)~>81

- vyhodnocuje potřebné výrazy (argumenty) právě jednou
- vyhodnocuje lib. argument nejvýš jednou

> my_if True (0/7) (7/0{-⊥ BUM-}) --líně: bezchybně

my_if p x y = if p then x else y -- dychtivě: ⊥

- *grafová* redukce (cca 1986) vs. *termová* redukce
- využívá *referenční transparentnost* – nezáleží, kdy se vyhodnocuje
- umožňuje *nekonečné* datové struktury
- vyhodnocování v **case** a *pattern matching*: vyhodnotí tolik z výsledku na konstruktory, aby se dala určit jednoznačně správná větev pro další výpočet
- zefektivnění se týká pouze argumentů, ne lib. podvýrazů => použít **let**
- (má méně efektivní implementaci než striktní strategie: nejprve zapisuje neredukovaný tvar, pak redukovaný; při přístupu nutno testovat, zda je term už redukovaný=>když se nezmění sém., komp. použije eager s.)
  - (je nutný přepis termu na místě, protože nevím, kdo na term ukazuje)

Redukce - Obrázky ☹

```

> ([1,2]++[3,4])++[5,6]
> take (1+0) ("a"++ tail "") -- obsahuje ⊥
[]      ++ ys = ys                -- (A)
(x:xs)++ ys = x : xs++ys        -- (B)
take 0 _ = []                    -- (C)
take _ [] = []                  -- (D)
take n (x:xs) = x:(take (n-1) xs) -- (E)

```

Postup redukce při porovnávání se vzorem:

$\text{t } \underline{(1+0)} (('a' : []) ++ \perp) \sim >$	vyh. + pro vzor C
$\text{t } \underline{1 (('a' : []) ++ \perp)} \sim >$	vyh. B pro vzor D
$\text{t } \underline{1 ('a' : ([] ++ \perp))} \sim >$	pravidlo E
$'a' : \text{t } \underline{(1-1) ([] ++ \perp)} \sim >$	vyh. -
$'a' : \text{t } \underline{0 ([] ++ \perp)} \sim >$	pravidlo C
$'a' : []$	"a" - pouze konstruktory

Funkce jako výsledky

typ aritm. výrazu a jeho překlad do funkce

```
data Tvyraz a = Con a
              | Var String
              | Tvyraz a :+: Tvyraz a
              | Tvyraz a :*: Tvyraz a

> (Con 2 :*: Var "x") :+: Con 1 - vstup skoro zdarma
cc :: (Tvyraz a) -> a -> a
cc (Con a)      = \x -> a
cc (Var _)      = \x -> x
cc (a :+: b)    = \x -> (cc a x) + (cc b x)
cc (a :*: b)    = \x -> (cc a x) * (cc b x)
    ekv. cc (a :+: b) x = cc a x + cc b x
```

Na rozdíl od Scheme nerozlišujeme které „úrovni“ funkce se předává argument – díky curryfikaci

v Hs. jsou ekv. $b \rightarrow c \rightarrow d$ a $b \rightarrow (c \rightarrow d)$

(implementačně: optimalizace vyhodnocování podvýrazů pomocí *full laziness*)

Autotest

Hornerovo schema

je daný seznam koeficientů, “vyrobte” k němu funkci, která pro daný vstup x spočte hodnotu v bodě x

Monadický vstup a výstup

Vestavěný typový konstruktor `IO`: pro typ *a* je `IO a` typ (vstupně-výstupních) akcí, které mají vnitřní výsledek typu *a*.

`getChar :: IO Char` -- načte znak (do vnitřního stavu)

`putChar :: Char -> IO ()` -- vypíše znak, výsledek je nezajímavý

`putStr :: String -> IO ()` -- výpis řetězce na standardní výstup

- Na vnitřní stav se nedostaneme přímo – porušila by se referenční transparentnost
  - Pokud existuje `upIO :: IO a -> a`, potom `upIO getChar` vrátí různé výsledky
- Funkce pro převod mezi znakovou a strukturovanou reprezentací:
  - `show :: Show a => a -> String`
  - `read :: Read a => String -> a`
- (funkce pro práci se soubory (otevření, výpis do, uzavření): knihovny)
  - `IOExtensions: readBinaryFile jmeno :: IO a, readFile, writeFile jmeno vystup`

IO 2

Operátor (>>=) :: IO a -> (a -> IO b) -> IO b aplikuje druhý argument (funkci) na vnitřní stav z prvního argumentu (čte se: bind)
- jednovláknový výpočet (sekvencializace), není porušena referenční transparentnost

Převod na velké písmeno:

`getChar >>= putChar . toUpper`, typ je `IO Char`

Obecně:

`getData >>= \ data -> putStr (show (zpracuj data))`, typ výrazu je `IO Char`

Operátor (>>) ignoruje výsledek první akce (např. výpis `putChar :: IO ()`)

`(>>) :: IO a -> IO b -> IO b`

`o1 >> o2 = o1 >>= \ _ -> o2`

`> putStr "Hello, " >> putStr "world"` – vypis “Hello, world”

Vytvoření prázdné akce s daným vnitřním stavem: return :: a -> IO a

(Příklad:)

`sequence_ :: [IO ()] -> IO ()`

`sequence_ = foldr (>>) (return ())`

`> sequence_ (map putStr ["Hello", " ", "world"])`

-- jednoznačný výstup i při lazy vyhodnocování

(do-notation)

Program s IO

Převod 1 řádku na velká písmena

```
main :: IO ()
```

```
main =
```

```
    putStr "Zadej vstupní řádek:\n"    >>
```

```
    getLine                            >>=
```

```
    \vstup -> putStr "Původní řádek:\n" >>
```

```
    putStr vstup                        >>
```

```
    putStr "\nPřeveveno na velká písmena:\n" >>
```

```
    putStr (map toUpper vstup)
```

Proveditelný program se jménem `main` a typem `IO ()` lze skompilovat a spustit. Přitom se projeví vedlejší účinky akcí.

Monády obecně

Monády: konstruktorová třída s `return a >>= (a >>)`

Monadická hodnota obsahuje (případně) data a další informace, ale není na ně přímý přístup

Výpočet „v monádě“ způsobí sekvencializaci výpočtu, tj. pořadí výpočtů je určeno

Monády jsou:

`Maybe a` (např. výpočet s chybou),

`[a]` (nedeterminismus),

`IO a` (I/O)

```
class Monad M where
```

```
  return :: a -> M a
```

```
  (>>=)  :: M a -> (a -> M b) -> M b
```

```
instance Monad Maybe where
```

```
  return x      = Just x
```

```
  Nothing >>= f = Nothing
```

```
  Just x  >>= f = f x
```

Př.: in1 se zpracuje (např. načte) před **in2**; pokud vznikne chyba, vrací se **Nothing**

```
f :: Int -> Int -> Maybe (Int, Int)
```

```
f in1 in2 = zpracuj in1 >>= \v1 ->
```

```
    zpracuj in2 >>= \v2 ->
```

```
    return (v1,v2)
```

Použití Maybe

- Definujme `safehead`, analogicky `safetail`

```
safehead :: [a] -> Maybe a
```

```
safehead [] = Nothing
```

```
safehead (x:_) = Just x
```

- Bezpečný součet prvních dvou čísel seznamu, v monádě `Maybe`

```
safeplus xs = safehead xs >>= \x1 ->
```

```
    safetail xs >>= \xs1 ->
```

```
    safehead xs1 >>= \x2 ->
```

```
    return (x1+x2)
```

1. Monáda ošetřuje informace navíc (zde `Nothing` a `Maybe`)

2. Funkce `safehead` a `safetail` se nemění

1. dostávají nechybové vstupy (původního typu)

2. Kontrolují a případně chybu vyvolávají

– Pro porovnání: `safehead(safetail xs)` – typová chyba

- Možná oprava, ale...: `safehead2 :: Maybe [a] -> Maybe a`

Další monády

- **Monáda identity, pro sekvencializaci**
  - Ve zdrojáku je určeno pořadí zpracování

```
newtype Id a = I a
instance Monad Id where
    return x = I x
    m >>= f  = f m
```

- **Seznamy jako monáda, pro repr. nedeterminismu**

```
instance Monad [a] where
    return x = [x]
    l >>= f  = concat (map f l)
```

- Samostatně jsou funkce pro vytvoření nedeterministického výsledku
- Př: k danému binárnímu stromu generujeme stromy, přičemž dovolujeme prohodit větve ve vrcholu
- Použitelné pro generuj a testuj

Monády

- Další použití monád: předávání kontextu, výstupu, stavu; pouze sekvencializace výpočtu (typ `Id a`), ...
- Každá monáda potřebuje speciální funkce pro vyvolání efektu v monádě, např. změna kontextu, změna a update stavu, ...
  - Každá monáda potřebuje jiné vlastní výkonné funkce, proto nejsou součástí typové třídy
- (Speciální syntax pro monády: do-notation: idea podobná se stručnými seznamy)

(do-notace)

- Notace je použitelná pro lib. monádu

```
do v1 <- e1
   v2 <- e2
   ...
   vn <- en
   return (f v1 v2 ... vn)
```

- Syntaktický cukr pro

```
e1 >>= \v1 ->
e2 >>= \v2 ->
...
en >>= \vn ->
return (f v1 v2 ... vn)
```

- vi může být anonymní proměnná, pokud ji nepotřebujeme pro výsledek

Array

- Pole, např. pro dynamické programování
- Hodnoty v poli se nemění
- Třída pro indexy pole: `Ix`

```
class (Ord a) => Ix a where
```

```
  range :: (a,a) -> [a]
```

- Generuje všechny indexy

```
  index :: (a,a) a -> Int
```

- Vrátí pořadové číslo indexu v poli

```
  inRange :: (a,a) -> a -> Bool
```

- Testuje, zda je index v platném rozsahu, po komponentách

- První arg. jsou (dolní,horní) meze, i složené: `(0,9)` ,
`((1,1),(10,10))`

- V modulu `Array`, resp. `Data.Array`:

```
> :m +Array
```

Array

- Typ pole:

`array :: (Ix a) => (a,a) -> [(a,b)] -> Array a b`

- Příklad vytvoření pole

- Druhý par. je asociační seznam (index, hodnota). Indexy v něm se nesmí opakovat

```
squares = array (1,100) [(i,i*i) | i<-[1..100]]
```

- Indexace, pomocí !

```
> squares!7
```

49

- Meze

```
> bounds squares  
(1,100)
```

Použití Array

- Příklad použití

```
fibs :: Int -> Array Int Int
```

```
fibs n = a where
```

```
  a = array (0,n) ([ (0, 1), (1, 1) ] ++  
    [ (i, a! (i-2) + a! (i-1)) | i<-[2..n] ]
```

- Líné vyhodnocování se postará o správné pořadí vyhodnocování

Akumulační pole

- V ak.poli se indexy můžou opakovat, proto určíme *akumulační* funkci

accumArray :: (Ix a) =>

(b->c->b) ->b->(a,a) ->[(a,c)]->Array a b

– 1.par : akumulární fce

– 2.par : počáteční hodnota, pro všechny položky stejná

- Pro histogram je akumulární funkce sčítání

hist :: (Ix a, Integral b) =>

(a,a) -> [a] -> Array a b

hist bnds is =

accumArray (+) 0 bnds

[(i, 1) | i <- is, inRange bnds i]

Incremental update

- Popíšeme změny v poli: seznam (index, nová_hodnota)

```
((//) :: (Ix a) => Array a b -> [(a,b)] -> Array a b
```

- Přehození řádků (méně naivně)

```
swapRows i i' a =
```

```
  a // [assoc | j <- [jLo..jHi],  
          assoc <- [((i ,j) , a!(i' ,j)) ,  
                    ((i' ,j) , a!(i , j)) ] ]
```

```
where ((iLo,jLo) , (iHi,jHi)) = bounds a
```

- Progr. trick: v assoc jsou jednotlivé změny, vyhnu se concat

- DC: násobení matic (genMatMult)

- Klasicky, ale operace sčítání a násobení jsou jako parametry:

- genMatMult sum (*) , gMM minimum (+) , gMM maximum (-)

(Dodatky)

I/O, show, read, do-syntax

**Neodmítnutelný vzor ~
(moduly)**

(Návrhové vzory)

Fft: za typové třídy

příklady: beamsearch

Bloková struktura - let

Let - (vnořená) množina vazeb pro výraz

vazby jsou vzájemně rekurzivní

konstrukce **let** je výraz

```
f x y = let norma (x,y) = sqrt (x^2+y^2)
```

```
prumer x y = (x+y)/2.0
```

```
in prumer (norma x) (norma y)
```

let je použitelné pro optimalizaci společných podvýrazů

Bloková struktura - where

lokální vazby přes několik střežených rovností

f x y | y > z = ...

| y == z = ...

| y < z = ...

where z = x*x

Rozložení, layout

Dvourozměrná syntax - předpoklad:

definice jsou zarovnány do sloupců

za klíčovými slovy: where, let, of

první znak určuje sloupec (indentaci)

jakýkoli znak nalevo končí vnoření

explicitní skupiny definic

```
let {a=1 ; b=2} in a+b
```

Příklad: slévání

- příklad použití vzoru @

```
merge :: Ord a => [a] -> [a] -> [a]
```

```
merge [] ys = ys
```

```
merge xs [] = xs
```

```
merge u@(x:xs) v@(y:ys)
```

```
    | x <= y      = x : merge xs v
```

```
    | otherwise   = y : merge u  ys
```

(Stavba dopředného stromu AC)

Dávkové zpracování, pomocí rozkladu na třídy, které začínají stejným písmenem.

```
-- ac :: (Char,Maybe b)->[[Char],b]->NTree (Char,Maybe b)
-- na vstupu jsou neprázdná slova
ac (c,i) ss = Tr(c,i) (map(\(ekv,dv)->ac dv ekv) (rozklad1 ss)) where
  rozklad1 xs = map pp (rozkladEkv pp2 xs) -- rozklad a úprava tříd
  pEmpty (x,_) = x==[]
  stripChar (x,y) = (tail x,y)
  pp xs = let xs1 = map stripChar xs -- ubrání prvního znaku slov
           ff1 = filter pEmpty xs1 -- slovo, které skončí
           ff2 = filter (not.pEmpty) xs1 -- slova, která pokračují
         in (ff2,
             ( if xs==[] then ' ' else head(fst(head xs)), -- první znak slov, spol. třídě
               if ff1==[] then Nothing else Just (snd(head ff1)) )) -- info o slově
  pp2 (x,ix) (y,iy) = head x==head y -- popis ekvivalence, tj. shoda prvního písmene
```

rozkladEkv:: (a->a->Bool)->[a]->[[a]]

rozkladEkv f [] = []

rozkladEkv f (x:xs) = (x:filter (f x) xs) : -- x patří do své třídy

rozkladEkv f (filter(\y->not(f x y))xs) -- (not.f x), rekurze na zbylé prvky

filter p [] = [] -- prelude: vybere prvky, které splňují podmínku p

filter p (x:xs) = if p x then x:filter p xs

else filter p xs

? ac ('x',Nothing) (map(\x->(x,x)) ["he","she","her","his"]

```
Tr ('x',Nothing) [Tr ('h',Nothing) [Tr ('e',Just "he") [Tr ('r',Just "her") []],
                                     Tr ('i',Nothing) [Tr ('s',Just "his") []] ],
                  Tr ('s',Nothing) [Tr ('h',Nothing) [Tr ('e',Just "she") []]] ]
```

Funkce vyšších řádů: map

map f xs aplikuje funkci **f** na každý prvek seznamu **xs** a
vrací seznam odpovídajících výsledků

map :: (a->b) -> [a] -> [b]

map f [] = []

map f (x:xs) = (f x) : (map f xs)

> map succ [1,2,3] ~~> [2,3,4]

> map (add 2) [3,4] ~~> [5,6]

> map (+) [7,8] ~~> [(7+), (8+)]

- Použitelné i pro “duální” přístup: jedny data, mnoho funkcí

fitness :: [a->b] -> a -> [b]

fitness kritFce data = map (\f-> f data) kritFce

Použití map na seznam kritériálních funkcí

filter

(ze souboru standard.pre)

filter p xs returns the sublist of **xs**

**-- containing those elements which satisfy the predicate
p.**

```
filter :: (a -> Bool) -> [a] -> [a]
filter _ [] = []
filter p (x:xs)
    | p x      = x : xs'
    | otherwise = xs'
    where xs' = filter p xs
```

Příklad: zip

-- zip z1 z2 -- ze dvou seznamů prvků vyrobí seznam dvojic

-- seznamy mohou být různě dlouhé,

-- zip skončí, když skončí jeden z argumentů

-> kompatibilní s líným vyhodnocováním

zip :: [a] -> [b] -> [(a,b)]

zip (x:xs) (y:ys) = (x,y) : zip xs ys

zip _ _ = []

-- zipWith: zobecnění zip – skládací procedura daná parametrem

zipWith :: (a->b->c) -> [a] -> [b] -> [c]

zipWith f (x:xs) (y:ys) = f x y : zipWith f xs ys

zipWith f _ _ = []

map - varianty

synchronní přechod přes dva seznamy

```
zipWith :: (a->b->c) -> [a]->[b]->[c] -- prelude
```

```
zipWith f x y = map (\(x,y)-> f x y) (zip x y)
```

př: plus_vektor x y=zipWith (+) x y “lift“ operací na vekt.

operace s konstantou

```
map_c :: (a->b->c) -> a->[b]->[c]
```

```
map_c f c x = map (\x->f c x) x
```

lokální x v definici

```
map_c f c x = zipWith f (map(\->c)x) x -- (const c)
```

generujeme pomocný vektor ze samých konstant

pro matice

```
map_m :: (a->b) -> [[a]] -> [[b]]
```

```
map_m f x = map (map f) x
```

Rekurze a iterace: Factorial

`fact 0 = 1`

`fact (n+1) = (n+1)*fact n`

`? fact 4`

`fact 4`

`~~> (3+1)* fact 3`

`~~> 4* fact 3`

`~~> 4*(3*fact 2)`

`~~> 4*(3*(2*fact 1))`

`~~> 4*(3*(2*(1* fact 0)))`

`~~> 4*(3*(2*(1* 1 )))`

`~~> 24`

pracuje v lineární paměti

Faktorial - iterativne

```
fact5 n = fact_iter n 0 1
  where fact_iter n k f
    | n==k = f
    | True = fact_iter n (k+1) ((k+1)*f)
```

```
? fact5 4
```

```
fact5 4
```

```
~~> fact_iter 4 0 1
```

```
~~> fact_iter 4 1 1
```

```
~~> fact_iter 4 2 2
```

```
~~> fact_iter 4 3 6
```

```
~~> fact_iter 4 4 24
```

```
~~> 24
```

pracuje v konstantní paměti

DC: Fibonacciho čísla, stav: seznam nebo “dvojice”

Morfologie

- Morfologická analýza slova

type TSlovník = (String, String, Foo) --(lema, kmen, vzor)

type TVzor = (Foo, [String])

morf :: TSlovník -> TVzor -> String -> [(String, String)]

-- slovo -> lema, koncovka

morf sl vz slovo = [...

Příklady funkc. idiomů

- Pracujeme s dvojicemi, na první a druhou složku používáme různé funkce

```
(**) f g (x1,x2) (y1,y2) = (x1`f`y1, x2`g`y2)
sectiASpoj = (+) ** (++)
> sectiASpoj (1,"a") (2,"b")
(3,"ab")
```

- Lexikografické složení dvou uspořádání

```
data Ordering = LT | EQ | GT
cmpLex :: Ordering -> Ordering -> Ordering
cmpLex EQ c2 = c2
cmpLex c1 _  = c1
```

Kompoziční programování

Zpracováváme celé datové struktury (! za vzniku nových d.s.)

-- vyhodnocení polynomu v bodě (v $O(n)$)

evalPoly ks x =

sum \$ zipWith (*) (reverse ks) \$ iterate (x*) 1

-- nepouzili jsme „k“

... = foldr (+) 0

(zipWith (\k xn -> k*xn) (reverse ks)

(iterate (\xn -> x*xn) 1))

izotopické latinské čtverce – simulace backtrackingu

... or [and [...

-- funkce jako výsledky

př: doplňování „adres“, doslovný překlad

Generuj a testuj: batoh, a pod.

Unfold – idea:varianta 2

- Obecný vzor pro tvorbu seznamu (i nekonečného)

`unfold :: (b->Bool) -> (b->a) -> (b->b) ->b->[a]`

`unfold p h t x -- různé impl. stejné myšlenky`

`| p x = []`

`| otherwise = h x : unfold p h t (t x)`

- Pokud podmínka `p` platí, vrátí `unfold` prázdný seznam, jinak funkce `h` vrátí hlavu a `t` „zbylou část“, která se použije pro generování těla

- Převod čísla do binární repr. (od nejméně význ. bitů)

`int2bin = unfold (==0) (`mod`2) (`div`2)`

- DC: map `f` pomocí `unfold`, iterate `f` pomocí `unfold`

- `selectSort`, permutace v přirozeném uspořádání

- Vzor lze navrhnout i pro jiné typy: stromy, ...

Obecné schéma: `unfold f x`: fce `f` vrátí jednu úroveň výstupní struktury

Pro seznamy typu `[a]`: `f :: b -> Either () (a,b)`

Pro stromy typu `Tree a`: `f :: b-> Either a (b,b)`

Pro stromy typu `Tree2 a`: `f :: b-> Either () (b,a,b)`

Na typ `b` volám `unfold f` rekurzivně